

La innovació en els centres educatius: necessitat o moda?

Conversa pedagògica.

Sacramento López Martínez
ASSESSORA DE FORMACIÓ
DEL CEP D'INCA

EN el Pla Quadriennal 2008-2012 es planteja una nova modalitat formativa, la conversa pedagògica, aquesta modalitat pretén fomentar la *reflexió pedagògica* a través d'un mínim de tres o quatre trobades al llarg del curs escolar, amb l'ajuda d'un ponent expert en el tema, un moderador i amb el suport d'un entorn virtual que ofereix materials per al debat. També presenta aquesta modalitat la conveniència de difondre les conclusions de les diferents trobades a través de diferents mitjans de comunicació interns o externs adequats. Aquest escrit respon, doncs, a la difusió dels temes tractats en la primera conversa que es va realitzar al CEP d'Inca el curs passat amb el títol *La innovació en els centres educatius: necessitat o moda?*

Abans d'entrar a detallar com es van desenvolupar les sessions, crec interessant fer un repàs de les bases necessàries per aconseguir que una conversa sigui profitosa per a tots els seus participants. Per tant, en principi, ens podem demanar què hi ha darrera una conversa. Pensa que podem trobar un entramat de connexions complex però alhora consistent, la imatge d'una teranyina amb la seva delicadesa, el seu treball sistemàtic i la seva fortalesa ens pot ajudar a entendre el que vull comunicar.

La conversa té com a objectiu fonamental la reflexió pedagògica, una reflexió que es basa, en paraules

de Francesc Imbernón, en la col·laboració amb altres professionals, en la interacció, en l'aprenentatge entre iguals, i en la creença que el professorat és subjecte capaç de generar coneixement pedagògic. Aquesta creença pens que és molt important en els moments que vivim en educació, la consciència del paper docent en els processos de canvi i la recerca de la nostra identitat docent ens pot ajudar a prendre consciència del nostre paper en les reformes educatives perquè, ja ho sabem, sense aquesta consciència qualsevol reforma educativa fracassarà.

Imbernón insisteix en la necessitat d'incrementar la consciència de la complexitat i diversitat de l'ensenyament així com en el treball de la tolerància professional. La conversa afavoreix repensar la pràctica, compartir dubtes, problemes i, per suposat, desenvolupar capacitats reflexives però en un marc diferent als dels cursos i seminaris.

Amb aquestes premisses vàrem començar la conversa pedagògica el curs passat. Comptàrem amb l'ajuda de dues ponents i les seves funcions anaven encaminades a moderar la conversa en cas de ser necessari, ajudar a centrar el tema de debat, incloure elements nous de discussió, fer preguntes per ajudar a matisar i avançar la conversa i convidar a participar des de diferents enfocaments: imatges, videoclips, lectures...

La conversa es va desenvolupar en quatre trobades, dues en el mes de febrer, una en el mes de març

i la cloenda a finals d'abril. Paral·lelament, un entorn virtual (Moodle) ofería diferents materials per al debat: enllaços que es varen considerar interessants, fòrums d'intercanvi, de suggeriments i un wiki per escriure idees que havien anant sorgint i que m'ha ajudat molt en la redacció final d'aquest document. Per tant, aquest article no hauria estat possible sense les aportacions del tots els membres de la conversa, tant en relació a les intervencions al llarg de les diferents sessions com en relació a les aportacions al fòrum i en el wiki. Vull donar les gràcies als docents que es varen *atrevir* a treballar aquesta nova modalitat, a compartir els seus dubtes, interessos, el seus neguits i les seves veus.

Les ponents, Ita Alabat i Angélica Sátiro, varen intervenir en tres sessions. Cal aquí destacar que són dues persones amb una trajectòria reflexiva molt avalada, amb molta experiència en formació, en investigació i que connecten a la perfecció amb els docents. Les seves intervencions varen enriquir la conversa de tal manera que se'm fa molt difícil transmetre tota la intensitat dels diàlegs en aquestes línies. Els recursos emprats per ambdues varen ser variats i suggerents i, com a tals, varen ser punts de partida molt interessants per a les aportacions dels participants: presentacions informàtiques, imatges, vídeos, materials diversos i ofertes d'accions que afavorien el diàleg en petit grup i en gran grup.

La primera trobada va establir la metodologia de la conversa, va ser un moment de coneixement dels par-

ticipants, de parlar d'expectatives i de necessitats. És evident que donat el tema aviat vàrem veure que era necessari intentar definir la paraula innovació, i no va ser fàcil! No és fàcil perquè cadascú ho entenia des de la seva realitat, a partir de les seves vivències i del seu rol dins el centre. Com a punt de partida vàrem analitzar la definició aportada per Catalina Morey i Carme Pinya: *una innovació és un procés planificat, que es du a terme en un context educatiu concret, amb el que això suposa, i que és engegat per un o més agents amb l'objectiu d'introduir una millora en un o més dels elements d'ensenyament-aprenentatge.*

És clar que a nosaltres ens calia alguna cosa més que una definició, vàrem necessitar aportar les nostres idees prèvies sobre el que implicava innovar, amb una pluja d'idees en el wiki varen sortir aquestes veus: *innovar també vol dir somiar un món millor, cercar alternatives, treballar junts amb en una mateixa direcció (cadascú al seu ritme), aprendre i desaprendre, revisar i replantejar el que fem, acceptar les crítiques que ens ajuden a avançar, traspasar les nostres pròpies fronteres per seguir avançant, atrevir-se a rompre amb les regles establertes per un futur millor sense prejudicis, lluitar per allò que pensem i que volem fer, mostrar les nostres idees i intentar*

involucrar els altres (sempre respectant el ritme dels altres), innovar és "caure" un parell de vegades per arribar a construir el camí que ens durà a on ens hem proposat, vol dir crear, construir cada dia una nova realitat adaptada a la necessitat del moment, partir de tots els coneixements i estratègies dels que disposem per millorar en qualsevol àmbit, la qualitat és la voluntat de la millora contínua...

Tanta aportació precisava de la introducció d'una nova pregunta: com innovar? I aquesta pregunta ens va dur a reflexionar sobre qui ha de convidar a la innovació i quina és la manera més adient per aconseguir que els docents d'un centre se sentin vinculats a una proposta d'innovació. Els eixos que vàrem treballar sortien doncs de com ens sentíem quan plantejaven noves propostes educatives en els equips docents. Partir de quina era la nostra percepció per intentar entendre l'altre va ser un dels temes més importants de la conversa, en sí mateix era "el tema" i així el vàrem abordar.

En tot procés d'innovació hi ha d'haver veus externes i unes regles de joc explícites. Si no ho tenim, hi pot haver malentesos i resistències al canvi. Si un grup es construeix en la

línia de compartir, de mostrar-se, hi ha d'haver un principi de confidencialitat. Per innovar cal situar un problema, és a dir, definir-lo. Parlar sobre: quins són els problemes que nosaltres tenim? I recordar que els problemes d'un centre no se solucionen igual que els del centre d'un altre poble o ciutat.

I amb la pràctica no és suficient, és necessari saber quina teoria avala dites pràctiques. Sovint, els referents teòrics es troben allunyats de l'escola, ara bé, teories en té tothom, hi ha sempre una ideologia al darrera de cada actuació pedagògica. Per tant hem de cercar quines són les teories que hi ha en la nostra pròpia pràctica i cercar la coherència. També és molt important comprendre des d'on parlen els altres ja que sovint estam massa centrats en el nostre propi discurs. Els claustres tenen una base d'històries viscudes però també històries per viure. *Es fa necessari cercar el diàleg des de la comprensió.*

Una de les qüestions que més va interessar va ser la del poder. Aler-ta amb les postures de poder: *això que et proposo és més bo que el que tu dius* (ho diem quan a vegades ni tan sols hem lligat una xarxa prèvia de reflexió), els companys en aquest casos no ens legitimen com a mestres. Parlam de les nostres activitats, activitats contrastades, les mostrem quan estam segurs però, a vegades, ningú no ens les ha demanades. Ens hem de donar permís per valorar-nos, sí, però fer activitats sense un procés de reflexió és justificar-nos des de la inseguretat.

Hem de cercar significat a les coses que es produeixen a l'escola. Recordar que no ha de ser sols un edifici tancat amb parets, sinó obert, amb connexions múltiples i amb diferents parts d'interpretació. Sobre les reformes educatives: és

important esbrinar el per què dels nous currículums, cercar la interpretació dels motius polítics i ideològics que hi ha darrera les reformes i tenir clar que un projecte de canvi s'ha de materialitzar amb les paraules de l'equip, no de l'administració. Tota reflexió ha d'anar acompanyada d'una actuació però les actuacions no han d'obligar en la mateixa intensitat a tothom.

La necessitat de millorar la comunicació entre els docents, més enllà de compartir l'hora del cafè, va fer que l'ta Alabat ens plantegés aquestes qüestions: *què podem cedir? Podem establir ponts amb persones que són molt diferents a nosaltres? Què és el que aquella persona pot escoltar? Què podem fer entre tots per modificar dinàmiques, en general o en concret amb la persona?* Sempre situant-nos des de la reflexió conjunta, no a nivell personal, al contrari, els companys crearan mecanismes de resistència. Tenir clar que els problemes són de TOT el centre. Si volem millorar la comunicació cal preparar les reunions amb molta cura, definir els temes que s'han de parlar i analitzar prèviament quina és la cultura que no està explícita. Per crear una cultura d'escola cal escriure i narrar la cultura d'escola que es va desenvolupant.

I els companys que no es mouen? Es tracta de cercar punts de complicitat mínims a través del diàleg. Centrar l'eix clar d'una reunió. Treballar amb documents no amb idees, amb fets concrets (produccions dels infants, etc...) no parlar en genèric sinó en concret. Analitzar els fets i les accions. Cercar les teories que cadascú té al darrera. Per exemple: en el tema de la lletra lligada, on posar la data al quadern, quants quadrets han de deixar els infants per començar a escriure, la distribució i periodització d'alguns continguts, etc. Podem trobar una concepció d'entrenament, és un model con-

ductista i, alerta, aquestes paraules no les trobarem al PEC! Per tant, necessitem analitzar els documents prescriptius conjuntament i cercar els punts en comú, es tracta d'una estratègia. Entendre els obstacles vol dir començar a vèncer. Què és el que funciona? A què ajuda això? Si personalitzam, agredim.

Què és una proposta innovadora? Allò que és molt *xulo* és impossible que es faci a *totes* les escoles, als centres més innovadors tampoc tothom no fa exactament el mateix amb la mateixa implicació, cadascú fa el seu itinerari. Contagiar? És qüestió de temps, són curses o viatges diferents. Què ens legitima per penjar-nos medalles? Res! però si és veritat que els docents que inicien el camí de la innovació sovint som molt autocrítics i s'exposen davant tothom.

Aquesta exposició, el fet de mostrar, convidar, proposar,... fa que en ocasions el docent rebí reaccions negatives per part dels companys. Aquest fet fa necessari que l'autoestima docent estigui ben consolidada i que es treballin mecanismes de protecció emocional. Això és necessari perquè el canvi no sempre és allò que tu vols. Hem d'aprendre a treballar amb la contradicció: allò que volem i allò que l'altre ens permet. Hem d'aprendre i acceptar que el camí de l'altre no és el nostre ca-

mí. És important posar paraules als sentiments: aprendre a viure amb la incertesa. Per ventura el camí s'aturarà en un punt concret, per ventura no ens acompanyaran en tot el que plantegem i, a més a més, no és ètic pretendre aquesta implicació.

Haurem de dedicar l'energia a allò que realment creiem que és factible, fructífer... que ens donarà resultats, malgrat ens equivoquem. Preparar-se molt des de la incertesa, per després no caure en la tristesa, "l'abatiment", la frustració. Entendre la incertesa com anar fent camí "sobre la marxa", modificant, decidint... a mesura que ens trobam el dia a dia... això sí, sense perdre l'horitzó.

El darrer dia de la nostra conversa va coincidir amb el dia internacional de la creativitat i la innovació i Angélica Sátiro va conduir la sessió. Angélica va plantejar la necessitat de treballar la creativitat en l'educació, amb els alumnes per suposat, però també amb els docents. Perquè sense creativitat, és evident, no hi ha innovació. Aquesta darrera sessió ens va proporcionar algunes idees que pens ens varen acabar d'obrir els ulls en uns quants aspectes; les eines que vàrem emprar per a la reflexió varen ser variades i molt suggerents: visionat de vídeos i diàleg posterior, la corda per airejar les idees (quina imatge més interessant i quantes idees es poden treure d'aquesta metàfora visual!), la meto-

dologia per esbrinar quines d'aquestes idees eren descartables i quines necessitaven reposar en el calaix, les paraules clau....Les idees *clip* que Sàtiro va treballar amb nosaltres es poden resumir en:

Innovar no és tan sols canviar, no és tan sols millorar (es pot millorar en competitivitat, per exemple i, en principi, no seria un objectiu vàlid), no és simplement produir novetat. Innovar es produir un canvi creatiu però assumint riscos.

Innovar en educació és no matar la creativitat de les noves generacions, és transformar la tradició en evolució, treballar el coneixement en *projectes de futur sostenible*, aprendre a veure allò vell amb nous ulls.

Innovar no vol dir tan sols canviar el quadern per l'ordinador, no es tracta d'emprar els recursos tecnològics per fer més del mateix. Cal pensar què fer amb aquests recursos, veure alternatives en ells i cercar el seu lloc dins l'aula. La tecnologia (ciència del *saber fer*) educativa ha de demanar-se: com educam? qui? per a què? per què? És important qüestionar *èticament* la capacitat innovadora humana i ajudar les noves generacions a tenir en compte aquest qüestionament.

A partir d'unes fotografies aportades per l'ta Alabat el grup va fer un esforç de generar analogies amb el procés innovador, algunes de les aportacions podien ser enteses com a idees clau a tenir en compte en el procés innovador i crec que defineixen l'esperit de la conversa:

Necessitam estratègies, reptes, equilibri (és un gran eix), treball en equip, coordinació, pactar la necessitat i les estratègies. Saber què fas, on vas, què vols aconseguir.

El treball en equip no és tal si no s'incorporen els problemes. Mirall: els problemes els tens enrere i els tens endavant. És important reconèixer els problemes per pensar en les

solucions.

És necessària la delicadesa en el tracte amb les persones, com sabem qui té la closca més dura i qui la té més blana? La closca pot canviar amb el temps?

Incomoditat: el canvi té dificultats, acceptar-les com a part del procés facilita la innovació. Entendre els obstacles vol dir començar a vèncer. Què és el que funciona? A què ajuda això? Si personalitzam, agredim.

Crec interessant destacar que el desenvolupament d'aquesta conversa i el seu adequat funcionament ha estat possible perquè:

- Hi ha hagut respecte i empatia entre els docents, s'han respectat les normes del diàleg i de l'escolta activa.

- Hem conversat a partir d'allò que ens unia i hem evitat la confrontació directa.

- No s'ha obligat ningú a intervenir, des del silenci també es pot participar.

- S'han propiciat diferents tipus d'intervenció. Reflexió individual, en

petit grup i en gran grup.

- Hem conversat a partir de diferents llenguatges: oral, escrit, musical, plàstic (vídeo, imatges).

- Hem treballat amb analogies i hem hagut de fer un esforç per emprar-les adequadament i per explicar-nos davant el grup.

Per acabar transcripció l'aportació de n'Aina en l'avaluació de la conversa, Crec que les seves paraules parlen per sí mateixes i no cal afegir res més: *Aquest tipus de formació en format de "conversa" trob que és innovador, perquè aprenem de nosaltres mateixos, d'escoltar els altres i reflexionar, ordenar les idees pròpies i compartir-les amb el grup. Per a mi, allò ideal i que s'hauria d'aconseguir a les escoles és que els claustres funcionessin com la nostra "conversa", no ho trobau? que les coses anirien millor... tan difícil és? He trobat que la conversa ha esdevingut un espai profitós i que de cara a l'any que ve s'ha de repetir.*

ENLLAÇOS D'INTERÈS EMPRATS AL MOODLE DE LA CONVERSA:

<http://amicmartinet.blogspot.com/>

<http://blog.laopiniondemalaga.es/eladarve>

<http://ceipespont.blogspot.com/>

<http://www.xtec.es/ceipfg/>

<http://www.creamundos.net/index2.html>

<http://xtec.cat/ceipdovella/index.html>

<http://www.xtec.es/centres/a8058362/>

<http://firgoa.usc.es/drupal/node/37895/print>

<http://www.ince.mec.es/marcosteoricospisa2006.pdf>

http://www10.gencat.net/drep/binaris/Competencies_tcm112-46496.pdf

http://www.unesco.org/education/pdf/DELORS_S.PDF

<http://www.unescocat.org/ct/docs/setconeixements.pdf>